

DRUŠTVENIK

LETO 1933 — ŠTEVILKA 3

V dve smeri

Težke, jako težke čase preživlja danes naš narod. Preiresa ga kriza, kakršne morda naša zgodovina že ne pozna od 16. stoletja sem, ko se je moral boriti za svoj obstoj kar na treh frontah hkrati: proti luteranstvu, proti graščinskemu jarmu in proti Turkom. Strašno je takrat trpel. Vse je že mislilo, da ne bo preživel tistih temnih časov, zlasti še, ker so se tako žalostno ponesrečili vsi številni kmetiški punti, toda zgodil se je pravi pravcati čudež. O luteranih, graščakih in Turkih ni danes že nobenih sledov več, narod naš pa še vedno živi, ponosno in samozavestno in popolnoma iz lastne moči si je v najtežjih okoliščinah ustvaril gmočno in duševno kulturo, kakršne ne more daleč naokoli pokazati noben drug narod. Po pravici poje zato pesnik, da razdene vihar vse, a narod svoji vedno trdno, čeprav mu zahtajajo časih slučajne okoliščine hude in težke rane.

Da, nobena stvar ni za posameznike in za cele narode tako poučna kakor zgodovina. Samo našo zgodovino je treba prelistati, pa bomo takoj videli, da skoraj ni gorja, ki bi že ne šel preko našega naroda, vendar niso mogle vse nesreče, vsa tlačenja in preganjanja, vsa zapostavljanja in udarci omajati našega narodnega obstoja in celo našega stalnega napredovanja. Vse razdene vihar, samo narod stoji trdno, to resnico moramo imeti stalno pred očmi, pa nam ne bo nikoli upadel pogum in zaupanja poln pogled v bodočnost. Več kot dvajset stoletij stojimo že trdno na tej naši prekrasni slovenski zemlji in bomo stali tudi še nadaljnjih dvajset sto let, pa naj pride nad nas karkoli. Koliko držav se je že pojavilo in zopet izginilo v tem

delu Evrope tekom teh dvanajst sto let, koliko oblastnikov se je že šopirilo izza frankovskih mejnih grofov na tej naši zemlji, vse je prešlo, kakor je prišlo, le naš kmet ljubi in obdeluje to svojo zemljo, kakor jo je ljubil in obdeloval pred več ko tisoč leti. Ta živi tu in bo živel, pa naj pride karkoli.

To moramo imeti vedno pred očmi in pogumno bomo tudi gledali v oči vsem težavam in vsem krizam, ki pretrezajo naš narod tudi danes. Dokler narod ne izgubi poguma in trdne vere v življenje in bodočnost, toliko časa ga ne premakne in ne ugonobi nobena sila na svetu in tudi našega ne bo. Da, vera v Boga in v samega sebe, to daje narodom ono silno notranjo moč, pred katero se prej ali slej razbijejo prav vsi viharji, če se bolj rjovejo in če izgledajo na prvi pogled še strašnejši. Pogledajmo le Irce! Oropali so jih zemlje ter jih tirali v take lakote, da so izkopavali mrliče in jih jedli, klali so jih kot črede divjih živali vsevprek, žene, otročke in starce, prepovedali so jim sploh vse šole, izgnali duhovnike itd., toda irski narod nikoli ni izgubil zaupanja v večno božjo pravičnost in v samega sebe.

Ce pogledamo na težave, ki danes pretresajo naš narod, tedaj vidimo, da se dvojne narave: duhovne in socialnogospodarske. V duhovnem pogledu se nahaja danes ves svet, ne samo naš narod, v nekaki omotici. Na eni strani zapada vprav poganskemu nacionalizmu in liberalizmu, ki se izraža v fašizmu, na drugi strani pa pada v surovi materializem, ki se izraža v komunizmu. Ponekod zmaga fašizem, drugod prodira komunizem in bojzljivi kratkovidnež si misli, da proti tem dvem

kugaŕni ni nobenega zdravila več in da je zato sploh neumno upirati se jima. Kakšna zmeta! Kdor pozna zgodovino, dobro ve, da je šlo mimo narodov že nešteto takih zmot in bolezní, a da so prav tako prešle, kakor so prišle. Starejši ljudje še prav dobro pomnijo, kako zmago slavno je vriskalo pred dobrim četrtstoletjem na Francoskem framazonско svobodomiselstvo. Tedaj so bili izgnani vsi katoliški redovi in cerkev oropana prav vsega imetja, iz šol je bil vržen križ in veren katoličan je bil izpostavljen javnemu zasmehovanju, preganjanju in pomilovanju. A poglejmo danes na Francosko! Malokje je res globoko in iskreno katoliško versko mišljenje in življenje v takem cvetočem napredovanju, ko ravno na Francoskem.

Da, fašizem in komunizem danes zmago slavno vriskata okrog in okrog nas, toda kakor je prešlo že nešteto takih »izmov«, tako bosta tudi ta dva, ostalo bo pa neomajno eno, to je Kristusova katoliška cerkev, ki je zgrajena na skalo in ki je ne bodo premagala peklena vrata. Ni je nesreče, udarca, preganjanja, podtikanja, natolcevanja in ponižanja, ki bi ga ne bila katoliška cerkev že neštetokrat v svoji skoraj dvatisočletni zgodovini pretrpela, a vselej je izšla doslej še zmago slavna, prenovljena, okrepljena in pomlajena iz vseh teh bojov in tudi viharji fašizma in komunizma se bodo razbili ob Kristusovi skali v nič.

Seveda je pa neobhodno potrebno, da tudi mi, slovenski katoličani, ne gledamo malodušno in prekrižanih rok v te viharje, temveč se jim postavimo v bran z vso silo. Kako? Z doslednim katoliškim življenjem in delom. Kakor rabimo proti vsaki bolezni drugačno zdravilo, tako zahteva tudi vsak duhovni boj čisto samosvojih oblik in sredstev. In kakšnih protisredstev se moramo posluževati katoličani v današnji duhovni krizi, ki pretresa vse človeštvo, nam je najlepše pokazal ravno sedanji sveli oče. To protisredstvo je katoliška akcija. Pri

nas katoliški akciji doslej žalibog nismo posvečali mnogo pozornosti, toda očitno prihaja čas, ko bodo morale katoliške akcije postati ognjišča in žarišča tudi vsega našega slovenskega duhovnega življenja, če hočemo, da bomo zmago vito prebrodili težke današnje čase. Prihaja čas, ko bo potrebna žilava in delovna katoliška akcija v prav sleherni slovenski župniji, kajti v sleherni slovenski župniji mora neomajno stati kader za edini in z globokim katoliškim duhom prežetih mož in žena, fan'ov in deklet, ob katerih se bodo razbijali v nič valovi fašizma in komunizma. Danes so taki časi, da nikakor ne zadostuje več tiha vernost, ki se jo javno komaj še upamo pokazati in ko se strahopetno umikamo vsaki dosledni in neustrašeni manifestaciji našega katoliškega prepričanja. Ne, danes ne rabimo več mevž in dvoličnih strahopetev, temveč odločnih in zavednih katolicancov za prvo bojno vrsto. In te nam more in mora vzgajati katoliška akcija, zato na dan z njo, v vsaki župniji! (Konec prihodnjič.)

Proslava materinskega dne. Praznik Marijinega oznanjenja, praznik Marijinega materinstva so tudi letos porabile katoliške organizacije za to, da so izkazale z lepimi prireditvami čast slovenskim materam. Cela vrsta takih proslav se je vršila po naši deželi. Posebno lepa je bila proslava, ki jo je priredilo Kršč. žensko društvo v Ljubljani. Višek proslave je bil govor g. dr. Jožeta Pogčarnika, ki je s pesniškim zanosom in globokimi mislimi slavil slovensko mater. Resnična je njegova beseda: dokler mater slovensko imamo, se nam bati nič ni!

Nov zakon o gasilskih društvih pripravljajo v Belgradu. S tem zakonom hočejo vse jugoslovansko gasilstvo organizirati na novi podlagi s sodelovanjem oblasti. Preureno in enotno gasilstvo bo bolj dobro pripravljeno za slučaj požara in nesreč, kakor je bilo ponekod doslej. Nekaj več podrobnosti dobite lahko v današnji številki »Domoljuba«.

Zakon o obvezni telesni vzgoji bo prišel v kratkem v pretres v narodni skupščini. Vsi, ki so zdravi, bodo morali telovaditi do 20. leta. Občine bodo morale pripraviti potrebno orodje, telovadnice in letna telovadišča.

Niko Kuret:

O našem igranju

(Nadaljevanje.)

Mesto dragih in le omejeno uporabnih perspektiv in kulis pomenja inscenacija z zastori ne le preprosto, lahko izvedljivo opremo, ampak je tudi najcenejša, ker se da uporabiti neomejeno in skoraj vsekdar. Pa sem le srečal režiserja, ki se mi je nekam pomilovalno nasmehnil: »Z zavesami inscenirate, ker drugega nimate. Mi pa imamo!« Taká baharija je ne le naivna, ampak tudi žalostna prav radi nepoučenosti naših požeželskih režiserjev.

Če se odločim za inscenacijo brez realističnih kulis in perspektiv, se namreč povrnem k pravilnemu pojmovanju igre, ki ni le »na deske postavljeno življenje«, ampak naj bi bilo predvsem **pri-
spodoba življenja**. V tem slučaju mi bo inscenacija ne podkrepilo resničnosti, ampak **okvir**, ki se bo **po svojem slogu** brez suženjskega ozira na resničnost skušal **približati bistvu igre** in ga po svoje, to je z **vidnimi** (vizuelnimi) učinki **poudariti**. To je inscenacija v modernem smislu. Zanj pa je seveda treba predvsem, estetskega čuta in okusa, pa tudi poznavanje raznih barvnih in arhitektonskih elementov in njih učinkov. Za »kmečko« in »boljšo« sobo, za »gozd« in za »vas« takih predpogojev seveda ni bilo treba: tisto inscenacijo je narekovala že struktura odra sama in edina prilika, kjer se je inscenatorjeva domišljija mogla uveljaviti, je bila, da je kako klopico ali znamenje postavil bolj na levo ali na desno... Pri moderni inscenaciji pa je to drugače.

Okvir naši inscenaciji naj torej tvorijo zavese: modre, rdeče, rumene, sive, rjave. Klot je izvrsten in ne predrag. A s samimi zavesami ne bomo vsekdar izhajali. Potrebno nam je še nekaj: **horizont**, z njim pa nekaj **premičnih delov** — konture gora, mesta, vasi, stiliziran vogal, dalje nekaj nevtralnó (sivo) barvanih ploskev — končno pa nekaj podstavkov, plohov in stopnic. S tem je oder za naše potrebe in razmere naših ljud-

skih odrov zlasti v današnjih časih **za-
dostno opremljen**, ako seveda še odštejemo luč. Glede horizonta in premičnih delov bo treba še malo pojasnila. Idealen je seveda polkrožni horizont, a povprečen ljudski oder izhaja tudi z navadnim ravnim horizontom, ki vsekdar, kadar je treba, predstavlja **nebo**. **Pred** ta horizont pa pridejo po potrebi razni premični deli: gore, vas, obris mesta, celo morje itd. To je silno poceni, se lahko spravlja in hitro prestavlja. Že v tem je torej prednost in dobiček. Veste, kaj bomo pri nas napravili? Imamo iz dobrih starih časov celo vrsto raznih ganljivo lepih perspektiv. Sijajno nam bodo služili, ko bomo iz njih izrezali nebo, ostanek pa prilepili na vezano leseno ploščo. Tako bomo dobili imenitne premične dele: vas, gore, ravnino itd. Odrezano »nebo« bomo porabili za druge podobne premične dele, če nam jih bo treba. Taki stari perspekti so kar uporabni, če jih na tak način razrežeš in ohranjeni del s čopičem nekoliko popraviš.

Vprašanje luči? Brali smo v »Vestniku« strokovnjaško razpravo o luči. Zal da je tista razprava sicer poučna, a za povprečen oder dokaj malo uporabna. Človek tako spozna, kako bi moralo biti, pa kaj, ko ve, da tega njegov oder ne zmore in zlepa ne bo zmožel. Umetnost pa je, pomagati si na uspešen način z m. lim ali pa celo samo s tistim, kar imaš na razpolago...

Glede **rampe** in nje nadomestila sem govoril že v prejšnjem poglavju. Na vsak način so koristni **žlebovi v sufitih** nad odrom, pri horizontu pa postane nujno potrebna še **razsvetljava tik pred horizontom na tleh** med horizontom in premičnim delom. Močno koristen pa je še en **viseč reflektor in po en reflektor** na vsaki strani. Z reflektorjem bom včasih nadomestil vsakršno drugo razsvetljava.

Poglavja odrske opreme in inscenacije ne morem bolje končati nego z opo-

zorilom na najpovejše možnosti, ki polagoma prodirajo tudi pri nas. To je namreč insceniranje s skioptikonom. Skioptikon postaviš prav na dno odra, da je svetlobni stožec naperjen v dvorano. Vendar ga prestrezi na belo platno, ki ga obdaš na vsako stran z nevtralnimi (sivimi, rjavimi itd.) zavesami. Ker ponavadi ni na razpolago objektiv, ki bi na kratko razdaljo dajal zadosti velike slike, bo ta način možen samo pri tistih odrih, ki so dovolj globoki. Za Timmermansove »Tri kralje« je Prosvetna zveza izdala posebne diapozitive, ki docela za-doščajo za inscenacijo te igre na ta način. Mesto diapozitivov pa sem si tudi že pomagal zgolj s konturami, ki sem jih izrezal iz lepenke in postavil v svetlobni stožec, da je senca padala na platno. Lečo sem poleg tega še zagrnil z navadnim svilenim modrim ali pa rdečim papirjem in sem tako dobil krasne efekte zarje ali modrega neba. V takem slučaju postane seveda horizont nepotreben. Pomniti pa je treba, da inscenirati ne smem vseh iger po enem kopitu. Za inscenacije s skioptikonom bo tudi primanjkovalo primernih diapozitivov, razen da jih režiser sam izdela. Saj bo kmalu veljalo, da mora biti režiser tudi vsaj nekoliko slikarja in arhitekta...

Insenciacija z diapozitivi ima sicer svoje težave. Zahteva namreč preizkušene in gibčne razsvetljavne možnosti, ker vsaka svetloba, ki pade na platno, projicirano sliko zelo obledi. Treba je preizkušanja in priprav iz lasnih zamisli, da se doseže taka razsvetjava ostalega odra, da ne bo kvarila slike na platnu.

Eno pa bi še rad zabičal slehernemu inscenatorju z modernimi, zlasti lučnimi efekti: vsa inscenacija se razbije v karikaturu, če ni vsaka podrobnost na svojem mestu, če se vse ne izvrši ob določenem hipu, če ves aparat brezhibno ne deluje. Taka inscenacija je — mimo vsega drugega — tudi dobra preizkušnja discipline sodelujočega osebja.

V zvezi z inscenacijo in redom na odru pa moram omeniti, da ni prav, ako režiser prevzame funkcije inspicienta in gará na odru pri vajah in še

pri predstavi. Prvič to samo na sebi ni v redu, drugič pa nima prilike videti, kaj je usvaril, nima možnosti, popraviti kako napako zlasti v inscenaciji, razsvetljavi ali situacijah. Vsaka družina si za vsako predstavo skupno z režiserjem izbere še inspicienta, ki bo imel nalogo, da bo pri zadnjih vajah s svojo partituro beležil vse, kar je treba na odru pripraviti in poskrbeti ter da bo pri predstavah za vse to skrbel. Za gladki potek predstave je odgovoren inspicient.

Gledalci.

O gledalcih ali našem občinstvu — ta naziv mi ni prav všeč — sem izpregovoril že tu in tam. Zdi se mi potrebno, da posvetim gledalstvu v celoti zaključno poglavje. Zakaj gledalstvo je začetek in konec našega igranja. Saj je vprav to bistveno za teater, da igranje gledalci gledajo. Teatra brez gledalcev ni. Vsaka druga umetnost laže izhaja brez užívalcev nego teater.

Ljudski oder pa še prav posebno ne more izhajati brez gledalstva, ker sicer še svojega naziva ne zasluži. Ljudski oder mora vrhu tega videti v gledalstvu tisti del občinstva, ki ga igralci na odru zastopajo, ki mu igrajo in odrsko oblikujejo skupna doživetja. Notranje torej gledalstvo ne sme biti nekaj indiferentnega do igralcev. Obojne mora vezati ista vez in ta vez je takšna ali drugačna ideja. Poudaril sem še, da poklicni oder utegne služiti samo umetnosti z golim smotrom: lepota. Ljudski oder tega ne more. Mora pa z umetnostjo služiti — ideji. Vse eno, ali je ta ideja — marksizem ali krščanstvo ali karkoli. Kot ugotovitev to drži in kdor tega danes ne spozna, je slep.

Meščansko in brezbarvno usmerjeni »ljudski« (= »diletantski«) odri imajo do gledalstva prav lahko stališče. Njih gledalstvo zahteva od njih le zabave ali pa »umetnosti«. Zato pa taki odri ljudsko-prosvetno prav malo ali pa nič ne pomenijo. Z golo zabavo gledalstvo plitvijo, z »umetnostjo« hodijo v zelnik poklicnemu gledališču. In le redki so po-

javi, da pride iz takih diletantskih odrov resnični gledališki umetnosti obogatitev (Stanislavski). Naj vrhu tega še pripominim, da danes ni doba mirnega razvoja umetnosti. Danes mora tudi umetnost postati odsev borbe, ki jo bijemo za preureditev sveta. Če jo je marksizem započel, ta ugotovitev ni znak naše defenzive, ampak poziv ofenzive za krščansko uredbo družbe tudi s pomočjo umetnosti in še posebej teatra.

Zato bo ljudski oder zbiral okrog sebe samo ljudi istega mišljenja in jim bo na očru kazal pot, povečal njih borbo, jih krepil in jim vzbujal vero in pogum.

Ako se s tako zahtevo približaš današnji resničnosti pri naših ljudskih odrih, boš doživel še mnogo bridkih razočaranj. Takega teaterskega občestva gledalcev in igralcev naš ljudski teater ni ustvaril, ker ga ni mogel. Mogel pa ni zato, ker se te svoje naloge v tej obliki nikdar ni zavedal. Le redko kje to občestvo zares obstoja. Le malo kje se naše gledalstvo vzgaja v tem smislu. Naše voditelje čaka tudi tu in še prav posebno tu zelo težavna in dostikrat nehvaležna naloga. Našli bodo sicer mnogo opore pri marsikateri izmed obstoječih naših naprav. Največje nade polagam na delo katoliške akcije, ki naj bi v sleherni fari obudila v faranih smisla in duha skupnosti, občestva, ki naj bi jim spravila v zavest tisto nočranjo vez, ki bi vendar morala tako tesno vezati slehernega katoličana z njegovim bratom in sestro v Cerkvi. Tu so tla, na katerih bo moral graditi svoje delo novi ljudski teater pri nas. Če bo gradil na drugih, pa čeprav tradicionalnih temeljih, ne bo deležen našega upanja na resničen uspeh za sodobne smotre. Gorje mu pa, če bo še nadalje vztrajal na golih teaterskih tleh, če bo služil napuhu in svoji lastni slavi, če se bo udinjal denarju, ki da ga je treba priigrati za to in ono reč. Skrbimo najprej za kraljestvo božje, vse drugo nam bo navrženo. Ne zato, da nam ne bo treba delati, ampak zato, da bomo vedeli prav delati!

Vso pozornost moramo obračati na gledalstvo.

Ali veste, kaj ljudje na odru zahtevajo? Recept je silno enosaven. Zdi se pa, da ga naši pisatelji ne poznajo. Ali pa se jim zamalo zdi, da bi pisali za »ljudstvo«, ka-li. Recepta nisem pogruntal jaz, pogruntala sta ga Romain Rolland in Georges Jubin. Pa ga bom po svoje povedal. Ljudje hočejo, da jim bodi igra v razvedrilo po dnevnem delu. Igra mora zato imeti čim več dejanja. Snov mora biti, če že ne splošno znana, pa vsaj splošno možna ali ljudskim predstavam odgovarjajoča. Malo godbe in petja vse skupaj še povzdigne. Nikjer ne sme biti nič dolgočasnega. Razviden mora biti iz vsega dober nauk in končati se mora vse srečno (vedri »happy end« zvočnih filmov niso zadnja izmed skrivnosti njih uspeha). Takih iger si ljudje žele. Stvar pisateljev je sicer, da to upoštevajo, a da pri tem poskrbe, da igra ne postane zgolj plitva zabava ali brezizrazno razvedrilo. Ustvariti morajo iz nje vir novih sil, vir zdravja in vir izobrazbe. Njih stvar je, da iz tega in takega ustvarijo resnično umetnino. Ker je to težko, je dobrih ljudskih iger tako malo. In ker je treba ljudstvu nekaj nuditi, se jim je nudilo in se mu še danes nudijo take igre, ki odgovarjajo njegovemu okusu in njegovim željam, a so brez sleherne umetniške vrednosti. A kar je še usodnejše: brez sleherne idejne smeri, ki jo zdravi in nepokvarjeni ljudski okus sicer zahteva (»nauk«).

Slabega ljudstvu ne smemo dati. Stvar voditeljev je, ali hočejo z dosedajno prakso čez noč prekiniti ali se odločijo za postopen prehod. Na vsak način pa morajo imeti pred očmi vzgojo našega gledalstva za sicer ljudski, a vendar od dosedanjega v marsičem različni repertoar današnjih dni. Prišlo bo do nesporazumov radi inscenacije, do nesporazumov radi iger samih. Preko vsega tega moramo priti v najkrajšem času. Tudi naše gledalstvo moramo za svo-

je novo hojenje pripraviti, kakor moramo pripravljati zanj naše igralce. Tako bomo iz našega gledalstva ustvarili ne maso, ki prihaja na igro, ampak pravo teatrsko faro, ki se bo zavedala važnosti in pomena igranja in ne bo videla v tem samo »predstave«, ampak nujen teatrski izraz svojega notranjega življenja.

Dobro vem, da je do tega pri nas še dolga pot.

Ko sedaj vemo, kakšna bo notranja podoba našega gledalstva, si oglejmo še nekatere zunanosti in formalnosti, ki pa se jim ne smemo izogniti. Resnični ljudski teater bi moral zahtevati glede na svoje gledalstvo sledeče:

V dvorani ne sme biti »boljših« in »slabših« sedežev. Z vsakega sedeža se mora prilično enako dobro videti na oder. Stojišča bi bilo treba sploh odpraviti, ker stanje onemogoča zares nemoteno življenje z igro in ker se s tem dela nepotrebna in kvarna socialna razlika. Vsi sedeži bi morali imeti isto ceno in bi jih bilo treba žrebaty ob vходу v dvorano. Za večje družbe ali družine bi žrebal eden in bi os ali dobili sedež ob njegovem sedežu, da so lahko skupaj. Priznam seveda mesta za odličnike.

Gotovo ste se jih ustrašili, teh zahtev. To je več kot revolucija. Pa vam lahko povem, da je ta sistem v veljavi pri največji nemški združitvi ljudskih odrov v vsakem njenem gledališču (Verband der deutschen Volksbühnenvereine) in da je samo logična posledica in uresničenje pojma »ljudskega« gledališča. Prepričan sem, da bo prišel čas, ko bomo tudi o tem začeli resno razmišljati

in ko bomo tudi pri nas — seveda ne brez bojev — prišli do takšne ureditve naših gledaliških dvoran.

Ali sploh smem še omeniti, da je ideal slehernega teatra, da so njegove predstave brezplačne? Periklejeva Grčija jih je imela, krščanski srednji vek jih je imel in boljševiška Rusija jih je brž uvedla in jih danes v določenem obsegu še vzdržuje. Danes pri nas na to resno še ni misliti, razen pri kakih predstavah na prostem. A kakor prejšnje je tudi to samo logično izvedena posledica iz bistva in pojma »ljudskega« teatra, da ne rečem teatra sploh.

Če bomo nekoliko razmišljali, bomo po vsem tem morali priznati, da je sedanjí red z vsemi drugimi pojavi človeškega dejanja in nehanja tudi teater vrgel z njegovega naravnega oporišča. Raztrgal je občestvo, ki iz njega teater raste, razdrobil je njegovo gledalstvo, podredil je njegovo udejstvovanje gospodarskim prilikam. To spoznanje nam bo postalo posebno jasno ob poglavju o gledalstvu.

Ne pozabimo: borba za novi teater je tudi ena izmed borb za novo življenje in novega človeka, čigar koraki se že čujejo izza obzorja!

Sklep.

Ta poglavja so nastala sredi dela. Izkušnje, ki sem jih dobival sproti, so jih oplajala. Morda je bila tu ali tam kaka beseda ostra. Nič zato. Da bi ta skromna izvajanja dala pobudo, da bi se o teh stvarih pri nas več razmišljalo — pa bom zadovoljen.

(Konec.)

DROBIŽ

Iz prosvetne organizacije

Po razpustu Prosvetne zveze. Kakor smo javili že v zadnji številki, je banska uprava razpustila ljubljansko in mariborsko Prosvetno zvezo ter vsa v obeh zvezah včlanjena prosvetna društva, do-

čim so ostala neprizadeta pevska društva. Krščanska ženska zveza in še nekatere druge organizacije, izrazito kulturnega značaja. Proti razpustom so bile vložene pritožbe, ki pa doslej še niso rešene in seveda tudi ne vemo, kako bodo rešene. Do rešitve teh pritožb so bili imenovani

društvom posebni upravitelji društvenim imetij, ki marsikje dovoljujejo na primer nadaljnje izposojevanje društvenih knjig, zato bi bilo gotovo jako pogrešeno, ko bi spale tudi številne knjižnice, ki so delovale po deželi. Upravitelj imetja ljubljanske Prosvetne zveze je dovolil tudi nadaljnje izposojanje filmov in diapozitivov. Ker so že doslej prirejala igranja, gledališke igre in druge prosvetne prireditve tudi mnoga ona društva, ki so ostala nerazpuščena, jih opozarjamo ob tej priliki, da naj vrše še nadalje svoje ljudsko prosvetno delo in se poslužujejo izposojevalnice filmov in diapozitivov bivše ljubljanske Prosvetne zveze (Ljubljana, Miklošičeva c. 7, I. nadstr.).

Naša knjižnica

Društvene knjižnice. Velik del naših podeželskih knjižnic najbrže ne bo prizadet po razpustu prosvetnih društev, kajti ponekod upravitelji društvenega imetja dovoljujejo poslovanje knjižnicam še naprej, ponekod pa knjižnice itak niso bile last prosvetnih društev, temveč župnega urada, kake nabožne organizacije i. t. d. Vse te knjižnice naj seveda delujejo pridno naprej in posvečati jim je sedaj še mnogo večjo pažnjo nego doslej. V našem listu že od vsega početka brez prestanka poudarjamo silni vzgojni in poučni pomen knjižnic in tega naj se danes povsod še prav posebno zavedajo, saj bo marsikje sedaj ravno dobra knjiga razvedrila v — gostilni, temveč pri knjigi, razvedrila v — gostilni, temveč pri njeni. Kjer knjižnic še ni, bi bila morda ravno sedaj najlepša prilika, da jih ustanovite in omogočite tako zlasti doraščajoči mladini dobro vzgojo in izobrazbo. Vsem, ki jim je pri srcu bodočnost našega naroda, zato toplo priporočamo in jih prosimo, mislite na ustanovitev knjižnice, saj je že t. slov. katol. shod l. 1892. in za njim tudi vsi poznejši katol. shodi sklenili, da naj pride knjižnica v prav vsako slovensko faro. Veliko prepotrebne delo nas še čaka samo na tej važni ljudsko-prosvetni ledini.

Nove knjige. Knjige, ki jih je pripravljala Jugoslovanska knjigarna za božič, so se nekaj zakasnila in so izšle šele v zadnjih tednih. Je med njimi nekaj takih, ki bi pač ne smele manjkati v prav nobeni knjižnici. Zlasti opozarjamo na prekrasno povest islandskega pisatelja Svenssona, »Noni«, v kateri nam riše pisatelj svojo pot, ko je kot mlad, dvanajstleten fantič zapustil Islandijo in odšel v šole na Dansko. Malo jadrnico je zanesel vihar v Severno ledeno morje, kjer doživlja čudovite doživljaje v boju s severnimi medvedi. Po pravici bi lahko nazvali »Nonija« modernega Robinsona, tako nape-

to in zanimivo je pisan, razen tega pa preveča vse delo še neka srčna plemenitost, izvirajoča iz globokega verskega čuvstva, ki ga je znala mati vcepiti svojemu sinu. »Noni« je nedvomno najlepša mladinska knjiga, kar smo jih dobili pri nas po vojni, a s prav nič manjšim užitkom je ne bodo brali tudi odrasli. — Drugo veliko delo, ki je izšlo zadnje tedne pri Jugoslovanski knjigarni, je znameniti roman »Faraon«, ki ga je napisal veliki poljski pisatelj Boleslav Prus. Doslej sta izšla dva zvezka, eden pa še sledi, a že iz teh dveh spoznamo vse velike vrline tega prezanimivega romana. Godi se v 11. stoletju pred Kr. r. v starem Egiptu in iz njega nazorno spoznamo razmere in življenje v tej močelni državi, ki je bila dolgo stoletij vodilna za ves svet. Glavni junak romana je mladi prestolonaslednik Ramzes, ki uvideva vse hibe, na katerih bolega starodavna država, je pa prešibkega značaja, da bi jih bil odstranil. — Nadalje moramo opozoriti še na II del Jakac-Jarčevih »Odmevov iz rdeče zemlje«, v katerih nam ta naš odlični mladi slikar opisuje svoje nadejalne doživljaje in vtise, ki jih je nabral v teku svojega dveletnega bivanja v Severni Ameriki. Že pri opozoritvi na prvi del smo poudarili, da je Jakac-Jarčeva knjiga gotovo eden najboljših potopisov, kar jih premore naše slovensko slovstvo. Zlasti ga odlikuje globoka ljubezen do slovenstva in do slovenske zemlje ter iskrena slika, ki jo podaja o resničnem življenju naših ameriških izseljencev. Knjiga je bogato okrašena tudi s pisateljevimi lastnimi slikami. — Končno ne smemo prezreti še velikega romana znamenite norveške pisateljice Sigrid Undset, »Krista, Lavransova hči«. Izšla je doslej sicer šele prva knjiga, »Venec«, toda že iz te vidimo, da imamo opraviti z izredno močnim umetniškim delom. Godi se roman v 14. stoletju na Norveškem in naš opisuje blodna mlada leta Kristine, hčerke veeuglednega posestnika, poštenjaka Lavransa. Z grehom na duši je stopila v tem delu v zakon z lahkomišelnim zapeljivcem Erlendom, drugi del nam bo pa pokazal, da je odrešenje le v globoki veri. Delo je pisano jako napeto in ga bo z največjim užitkom bral vsak.

Opozoriti pa moramo še na dve knjigi, ki jih je izdala mariborska **Cirilova tiskarna** v svoji »Cirilovi knjižnici«, to sta »Guzaj« (zv. 57) in »Trojno gorje« (zv. 59). Obe je napisal znani mariborski ljudski pisatelj, urednik Januš Golec. »Guzaj« je ljudska povest, ki nam opisuje življenje in smrt proslulega roparja Franca Guzaja, ki je sredi druge polovice preteklega stoletja tako vznemirjal bogataše okrog Kozjega, Podstrede, Podčetrtka in dr., in o katerem vedo povedati starejši ljudje še danes pre mnogo resničnih in izmišljenih zgodb. Zavzema je nekako slično vlogo kot na Kranjskem »Dimež, straš kranjske dežele«. Ljudstvo s pozorišča Guzajevga »delovanja« bo povest prebralo go-

tofo z zanimanjem. — Širši pomen ima pa vsekakor Golčeva »Trojno gorje«, v katerem popisuje nekatere največje nesreče, spričo katerih je v 16. stoletju slovensko ljudstvo toliko trpelo, namreč kmetiške upore, kužo in turške napade. Zlasti nam riše podrobno največji slovensko-hrvaški kmetiški upor iz leta 1573 in pa najslavnejši list iz zgodovine turških bojev, to je uničenje turške vojske pri Sisku leta 1593. Zlasti podeželskemu ljudstvu to lépo in poučno knjižico prav toplotno priporočamo, saj ni nobena stvar za narod tako vzgojna, kot poznanje lastne preteklosti. Ta Golčeva zgodovinska knjiga se pa bere kot zanimiva povest. Tudi doraslo mladino, moško in žensko, bo gotovo zelo zanimala.

Po naših odrih

Iz našega narodnega gledališča. Pred pustom so igrali v našem narodnem gledališču prav prijetno angleško komedijo »Dopust na Francoskem«, ki bi gotovo jako ugajala tudi na vsakem našem podeželskem odru, zato odseke, režiserja in igralce nanjo opozarjamo, naj si jo ogledajo v Ljubljani. Godi se v častniški menzi angleške brigade na Francoskem za časa svetovne vojne in je polna šegavih in duhovitih zapletljivajev. Tisoči naših mož, ki so preživljali hude vojne čase sami na fronti, bi komedijo še posebno uživali, zato bi marsikak dramatičen odsek ljudstvu zelo ustregel, če uprizarjo to prijetno in dobro igró. Ker je uspeh Take igre seveda zelo odvisen od dobrega igranja in režije, bi bilo želeti, če si jo ogledajo vsaj glavni igralci poprej v Ljubljani.

Gledališče na prostem urejajo sedaj v ljubljanskem Tivoliju. Ker je že fantsko poletje jako dobro uspelo nekaj predstav na prostem, so sklenili sedaj urediti za poletje stalno tako gledališče. Siroški zahaj so naravnost malenkostni. Tudi marsikateri naš podeželski dramatičen odsek bi lahko poizkusil poletni s kako predstavo na prostem. Povsod, kjer so to storili, so se z uspehom zelo pohvalili.

Iz fantovskih vrst

KRES. List slovenskih fantov. Naš fantovski list se dobro razvija. V marčni številki prinaša na prvi strani posvetilo g. knezoškofu Rožmanu za petdesetlet-

nico. V izbranih besedah mu tam fantje izrekajo vdanost in zvestobo v vseh prilikah. »Vi ste naš voditelj v naših najšvetejših zadevah, mi Vaši pri sv. birni potrjeni vojaki: vse v stremenih stojimo, vse v sedlu stojimo.« — Izvrsten je članek Ivana Jenka »Zavest kalolištva — cerkvena skupnost, kjer zavrača dva puhla, a vsakdanja ugovora zoper Cerkev v naši dobi, češ, da je danes sovražnica človeške svobode in da drugič štiti bogate ter drži z njimi. Proti temu postavlja Jenko veliko resnico o Cerkvi kot dalje živečem Kristusu, iz katere izvaja potem njeno grandiozno veličino, da očitki ob tem sami sprhnijo. Cerkev se bori, pa tudi posameznik se mora boriti zase in zanjo. S tem člankom je nekoliko dopolnjen prispevek dr. Ušeničnika o avtoriteti v Naši poti, ki postavlja poslušnost Cerkvi le na juridično podlago. Kres postavlja globlje temelje na resnico božjega organizma na zemlji, iz katere podrejenost vodilnim organom sama od sebe sledi, umsko in praktično. — Rudolf Smersu govori o novih nalogah naših fantov, ki so: boj proti vsakemu polovičarstvu, reforma samega sebe, potem šele misel na reformatno družbo — to so naloge, ki so v lepem fantovskem slogu povzete iz papeževine sočelnine okrožnice. Dalje piše neki M-č o razmerju fanta in dekleta, zelo globoko je zajel psihološke posledice zgodnjega znanja. — Silo aktualen pa je Janov članek »Fantom vojakom v slovo«, ki naj bi ga res vsak vojak novinec pred odhodom temeljito prebral, da se bo znal pri vojakih pravno ohraniti in okrepiti. Tur vidiš, kako dobrodošli so bili rekrutski tečajji, ki smo jih prejšnja leta tako radi prirejali. Poleg tega bogatega gradiva ima tudi nauk o državni oblasti, ker Kres hoče vzgajati fante za dobre in poučene državljane. Langerholzovo ljudsko povest o fantu, paberke o telesni vzgoji, dobro pesem za praznik sv. Jožefa in še marsikaj.

Kres lépo vrši svojo nalogo. Mladosten je skozinakož. Naj bi prinašal tudi slike, ki bi list zelo poživile; naj bi dalje obdeloval fantovska vprašanja sistematično in tako, da bi potem vse to mogel ponatisniti v fantovski knjižici za življenje; slednjic se mi zdi, da naj bi se posvetil tudi čisto konkretnim vzgojnim nalogam, da bo res udaril v živo in vzgojil mnogo ne samo navdučenih, temveč tudi delavnih, značajnih fantov.